

Lägesrapport arbetsgrupper inom nationellt skogsprogram

Innehåll

Inledning	3
Metod och arbetsgång i de fyra arbetsgrupperna	5
Överblick över arbetet med omvärldsanalys	6
Översiktlig beskrivning av trendområden	7
Fördjupningar arbetsgrupper	10
Grupp 1. Tillväxt, mångbruk och värdeskapande av skogen som resurs	10
Grupp 2. Virkesproduktion, övriga ekosystemtjänster och naturens gränser	12
Grupp 3. Främjande av biobaserade produkter och energi, smarta transporter, en skogsindustri i världsklass och ökande transport	14
Grupp 4. Internationella skogsfrågor	17
Bilagor Grupper och deltagare	19

Inledning

Inom regeringens pågående arbete med att ta fram ett skogsprogram hålls en omfattande dialogprocess med organisationer, myndigheter och civilsamhället. Som en del av processen har fyra arbetsgrupper i uppgift att ta fram underlagsrapporter till regeringens fortsatta arbete med att ta fram skogsprogrammet. Arbetsgrupperna presenterar nu en kort lägesrapport för sitt arbete med trendspaning och omvärldsanalys, vilket är en del i arbetet som pågår under 2015-2016. Underlagsrapporterna ska vara klara under hösten 2016.

De trender och sammanställningar som nu presenteras kan komma att revideras då arbetet fortsätter under 2016 och byggs på med bl.a. tillgångar, mål och åtgärdsförslag. Detta är endast en lägesrapport för att delge arbetssättet och ge inblick i arbetet. Processtöd ges av Kairos Future som också har sammanställt en beskrivning av metoden som används och en överblick av arbetsgruppernas omvärldsanalys.

VÄGLEDNING OCH ÄMNESOMRÅDEN FÖR ARBETSGRUPPERNA

Vid inledningen av arbetsgruppernas arbete den 22 september 2015 gavs varje arbetsgrupp ett ämnesområde att arbeta utifrån inom ramen för den övergripande vision som finns för skogsprogrammet.

VISIONEN: SKOGEN – DET GRÖNA GULDET – SKA BIDRA MED JOBB OCH HÅLLBAR TILLVÄXT I HELA LANDET SAMT TILL UTVECKLINGEN AV EN VÄXANDE BIOEKONOMI.

Grupp 1. Tillväxt, mångbruk och värdeskapande av skogen som resurs

Hållbar tillväxt och jobb i skogen. Värdeskapande åtgärder för jobb och hållbar tillväxt i stad och på landsbygd, stärka företagandet, identifiera trösklar och ekosystemtjänster för att optimera nyttjandet av skogen, utbildningsbehov för kompetens och kunskap, jämställdhet och integration samt multifunktionalitet.

Skogens sociala värden. Den sociala dimensionen av hållbarhet, brukande och bevarande med utgångspunkt att bibehålla och utveckla upplevelsevärden, natur- och kulturturism, friluftsliv, idrott, attraktivitet, tillgänglighet och forskningsbehov. Kom-

munikation och samverkan mellan myndigheter, markägare och andra intressenter.

Grupp 2. Virkesproduktion, övriga ekosystemtjänster och naturens gränser

Skogsbruk för ett bättre klimat. Insatser och forskningsbehov för att öka skogens klimatnytta inklusive en hög och stabil skogstillväxt. Möjligheten att bättre tillvarata tillväxten och utveckla potentialen att öka skogens produktion av biomassa samt minska utsläpp av koldioxid.

Biologisk mångfald och ekosystemtjänster, risker och sårbarhet. Insatser och forskningsbehov, målbilder för bevarande och utveckling av biologisk mångfald, genetisk variation, ekosystemtjänster och andra miljö- och kulturmiljövärden samt grön infrastruktur. Anpassning av skogsbruket till ett förändrat klimat, vidmakthållna ekosystemtjänster som grund för att minska risker och sårbarhet.

Grupp 3. Främjande av biobaserade produkter och energi, smarta transporter, en skogsindustri i världsklass och ökad export

Ökat träbyggande. Framtida bostadsutmaningar, stad och land möts genom ökat träbyggande, effektiva byggprocesser, bättre upphandling, trästäder, forskning, utbildning och information samt nyindustrialisering och export.

Framtidens biobaserade produkter och innovation. Insatser som underlättar uppskalning och implementering av innovationer. Nästa generations biobränslen, insatser för forskning och innovation, ökad korsbefruktning över kunskapsområden och sektorer, skogsråvara anpassad till framtidens produkter.

Framtidens transportutmaningar. Insatser och forskning för utveckling av miljömässigt och ekonomisk mer fördelaktiga transportlösningar.

Skogsindustri i världsklass. Insatser för att ytterligare stärka konkurrenskraft och hållbar tillväxt bl.a. genom forskning, utveckling och innovation samt export.

Grupp 4. Internationella skogsfrågor

Svenska prioriteringar för internationellt/EU-samarbete kring hållbart brukande av skog. Omvärldsbevakning, rapportering och internationella åtaganden samt bistånd. Den svenska skogens roll för globala utmaningar och världens skogar i en växande bioekonomi. Mätning, uppföljning och kommunikation kring hållbart skogsbruk. Koppling till EU:s skogsstrategi.

Svensk kunskap i global samverkan och på en globaliserad världsmarknad.

Insatser för exportfrämjande av skogens produkter och tjänster.

Metod och arbetsgång i de fyra arbetsgrupperna

ARBETSPROCESSEN I STORT

Fyra arbetsgrupper arbetar parallellt med att ta fram underlag till programmet i form av strategiska rekommendationer för att nå programmets vision: *Skogen – det gröna guldet – ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi*. Varje grupp har, som beskrivits ovan, egna ämnesområden i arbetet. Det parallella arbetet sker dock i en gemensam process med fyra distinkta faser:

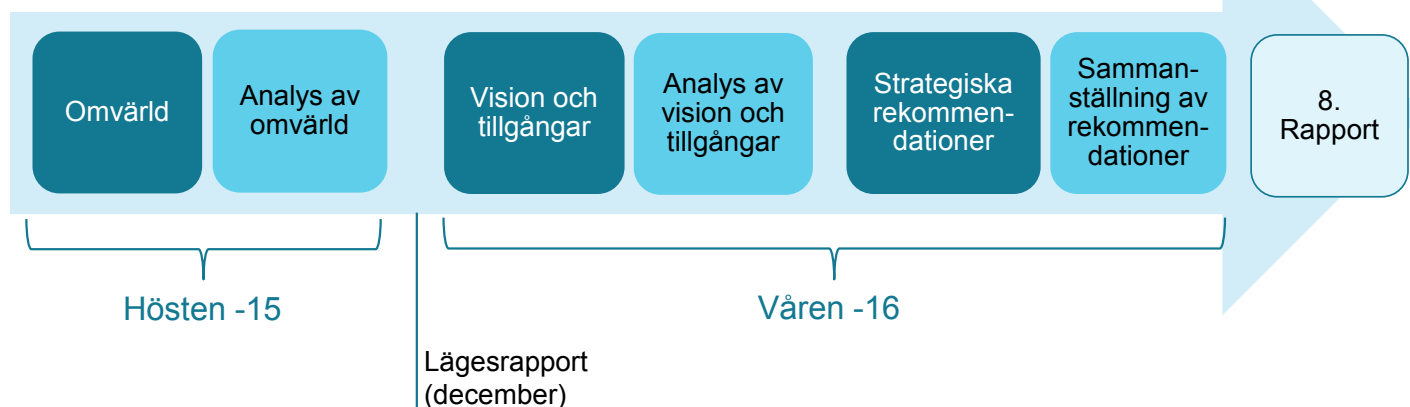
1. Omvärldsanalys: Vilka förändringar i omvärlden kommer ha väsentlig påverkan på förutsättningarna att nå visionen?
2. Utveckling av målbilder utifrån vision: Vilka målbilder bör vägleda arbetet utifrån den gemensamma visionen och arbetsgruppens specifika ämnesområde?
3. Inventering av resurser, tillgångar och begränsningar: Vad har vi att förhålla oss till i termer av resurser och tillgångar (ex. kompetenser, fysiska resurser, strukturella resurser etc.), och begränsningar i en svensk kontext?
4. Syntes i form av strategiska rekommendationer: Utifrån de tre perspektiven ovan genereras idéer till handling som sammanförs i strategiska rekommendationer.

Dessa fyra faser går de fyra arbetsgrupperna igenom i en parallell process mellan september 2015 och april 2016. Därefter kommer tiden fram till oktober 2016 användas till att sammanfatta och dokumentera arbetet i sin helhet och utforma ett underlag till regeringens fortsatta arbete med ett skogsprogram.

Under hösten 2015 inleddes arbetet i varje arbetsgrupp med att lägga grunden för arbetsgruppsprocessen i stort (definiera det gemensamma uppdraget och föra dialog kring mandat, roller, förhållningssätt och arbetssätt samt planera arbetet i stort), för att därefter gå in i arbetet med omvärldsanalys. Denna fas kom sedan att präglade resten av höstens arbete.

I och med årsskiftet 2015/2016 övergick arbetet i nästa fas där inventering av resurser, tillgångar och begränsningar samt utveckling av målbilder tar vid. Vart och ett av de perspektiv som grundläggs i faserna 1–3 blir sedan utgångspunkt för idégenerering. Idéerna från de tre perspektiven (omvärld, målbilder respektive tillgångar) sammanförs sedan i en särskild process där arbetsgrupperna söker ut strategiska områden för att ge förslag till åtgärder som kan förbättra förutsättningarna att nå visionen för skogsprogrammet.

Parallella processer i respektive arbetsgrupp

Överblick över arbetet med omvärldsanalys

VAD ÄR OMVÄRLDSANALYS I DIALOGPROCESSEN?

Omvärldsanalys handlar i det här arbetet om att lyfta blicken för att kartlägga och beskriva förändringar i omvärlden idag, i syfte att identifiera mönster och dra konsekvenser om vart världen och samhället är på väg.

Den här typen av omvärldsanalys kan sammanfattas i tre grundfrågor:

- Vad händer?
- Varför händer det?
- Vad betyder det för oss på sikt?

I arbetet med omvärldsanalys är det viktigt att inte blanda in egna värderingar och önskningar om framtiden, utan att hålla sig till att identifiera och beskriva utvecklingsmönster i samhället som väsentligen kan komma att påverka de frågor och ämnesområden man själv är intresserad av att påverka.

För att göra det enklare att förhålla sig objektiv till utvecklingen, men ändå kunna avgöra vad som är viktigt att fokusera på bland alla förändringar som

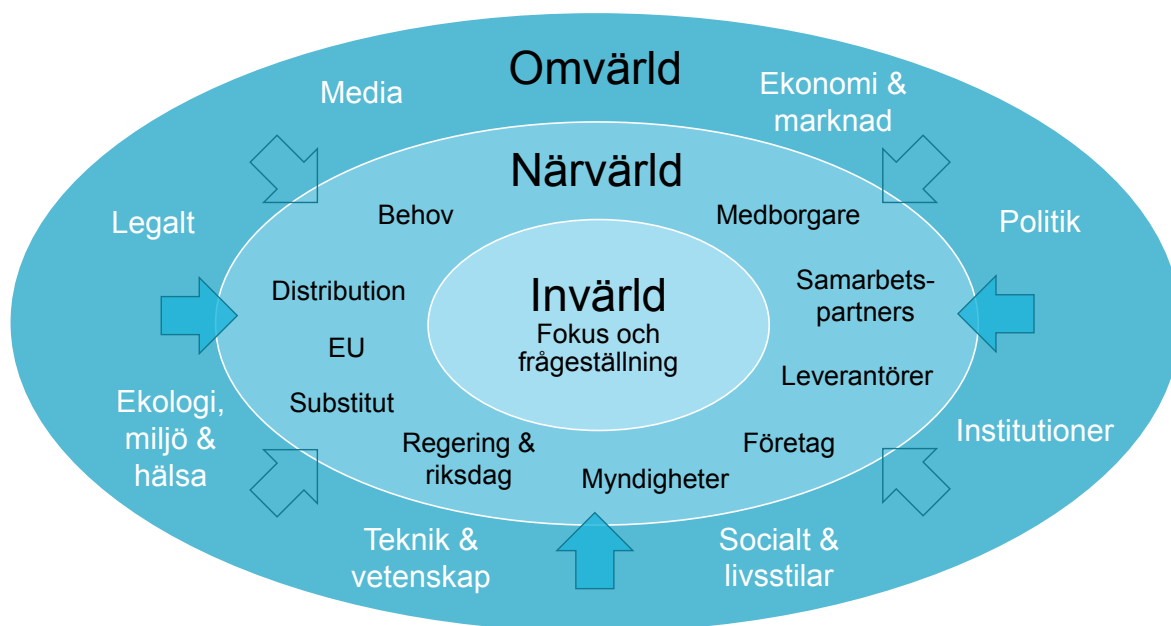
pågår i världen, inleds arbetet med att formulera en frågeställning. Frågeställningen ska fungera som ledstjärna för att ge arbetet riktning och fokus, t.ex. genom att göra det enklare att urskilja varje grupps huvuduppgifter. Varje arbetsgrupp har därför utifrån sitt uppdrag och ämnesområde formulerat en egen frågeställning – dessa återfinns i respektive fördjupningsavsnitt längre fram i denna rapport.

TRE VÄRLDAR I ANALYSEN – OMVÄRLD, NÄRVÄRLD OCH INVÄRLD

Med "omvärld" avses i detta fall den värld vi inte kan påverka, men som påverkar oss. Omvärlden kan delas in i olika perspektiv vari förändring kan ske, såsom *ekonomi och marknad, politik, institutioner, beteenden och livsstilar, teknikutveckling, ekologi och miljö, media och kommunikation*.

Ett annat begrepp som använts i omvärldsanalysen är "närvärld", den arena eller bransch där vi till del kan påverka, men också är starkt beroende av andra aktörers agerande.

I centrum för analysen finns en "invärld". Ofta utgörs invärlden av den/de organisation(er) eller aktör(er) som är fokus för omvärldsanalysen. I vårt fall

Tre "världar" i omvärldsanalysen. Omvärlden, den värld vi inte kan påverka men som påverkar oss. Närvärlden, den värld vi verkar i och indirekt kan påverka (arenan). Invärlden, den värld man normalt kontrollera, i vårt fall respektive arbetsgrupps ämnesområde och frågeställning.

GLOBALISERING & URBANISERING

- Befolkningsökning
- Välfärdsoökning
- Växande global medelklass
- Stigande utbildningsnivå
- Kvinnors inflytande ökar
- Ökat resande
- Ökad migration
- Förtätning mot urbana centra
- Ändrade handelsströmmar

MILJÖ, KLIMAT OCH HÅLLBARHET

- Förändrat klimat och minskad biologisk mångfald
- Ökat behov av och konkurrens om naturresurser (inkl. vatten)
- Ambitionen att möta klimatförändringarna ökar (inkl. ökat intresse för ekologisk kompensation)
- Ökade krav på hållbarhet

NY TEKNIK SOM DRIVER FÖRÄNDRING

- Enklare att samla, lagra, analysera och sprida data. Ökat tillgängliggörande av källdata.
- Ökad automatisering: robotisering, självstyrande system och automatiserat beslutsstöd
- Biotekniken utvecklas på bred front
- Förnybara energilösningar slår igenom på bred front
- Nya material och materialteknik

Syner på skog och skogsråvaror/-produkter?

Ökade socioekonomiska skillnader och polarisering mellan människor

Generellt ökad förändringshastighet

Skogen mot 2030

Hur kan skogen bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet, samt till utvecklingen av en växande bioekonomi?

Ökad heterogenitet

Ökad transparens

Makt- och påverkansstrukturer utmanas

Samverkan och strategiska samarbeten blir viktigare

SOCIALA FÖRÄNDRINGAR & LIVSSTILAR

- Ökade krav och förväntningar
- Identitet och livsstil blir viktigare. Subkulturer och mikrolivsstilar ökar i betydelse.
- I det digitala kommunikationslandskapet – vi delar, och delas upp
- Ökad jakt på mening och hälsa. Upplevelser ökar i värde.
- Människors förhållande till naturen förändras

NÄRINGS- & ARBETSLIV

- Närings- och arbetslivet alltmer föränderligt och komplext
- Nya värdeflöden och affärsmodeller (inkl. crowdfunding och delningsekonomi)
- Innovation och paketeringsförmåga allt viktigare
- Ökad konkurrens om kunskaper och kompetenser
- Ökat behov av enkla instegsjobb
- Fler kvinnor i ledande befattningar
- Ökad storlekspolarisering och specialisering i näringslivet

POLITIK & PÅVERKAN

- Ökade geopolitiska spänningar
- Ökad överstatlig styrning och ökad motstånd mot överstatlighet
- Förändrade former för frivilligengagemang
- Tilliten till traditionella auktoriteter och institutioner minskar
- Ökad kamp om vad samhällets gemensamma resurser ska användas till

har invärlden utgjorts av respektive arbetsgrupps ämnesområden och frågeställning.

TRENDER OCH OSÄKERHETER

I omvärldsanalysen har fokus varit att identifiera viktiga förändringsmönster, trender, i främst omvärlden men också närvärlden. Trenderna ska vara synliga idag och bör förväntas kunna påverka utvecklingen under överskådlig tid. Arbetsgrupperna har valt att ha 2030/2040 som tidshorisont för omvärldsanalysen.

Förutom trender har också strategiska osäkerheter identifierats i arbetet. Dessa osäkerheter utgörs av förändringar eller faktorer som ansetts mycket svåra att bedöma utvecklingen kring men som väsentligen kan komma att påverka utvecklingen kring frågeställningen. Huvudfokus i arbetet har dock varit att beskriva de förändringar som bedömts som mer säkra i sin utveckling.

GRUPPERNAS ARBETSPROCESS I OMVÄRLDSANALYSEN

Arbetet med omvärldsanalysen inleddes i arbetsgrupperna med en gemensam trendspaning och en prioritering av trender utifrån gruppens ämnesområde och frågeställning.

Arbetet sammanställdes och utvecklades till ett större underlag av trendbeskrivningar utifrån gruppens trendspaningar. Spaningar från andra arbetsgrupper och programrådet togs också de in i arbetet. Arbetsgruppen fick sedan komplettera och precisera omvärldsbilden, varefter konsekvenser för frågeställningen analyserades utifrån omvärldsbilden.

ÖVERGRIPANDE OMVÄRLDSKARTA

Nedan visas en översiktsskild över tongivande omvärldsförändringar som identifierats och beskrivits av de fyra arbetsgrupperna. Sammanställningen är en ögonblicksbild över arbetet från december 2015 och är inte att betrakta som den slutgiltiga omvärldsanalysen för dialogprocessen. Nyansskillnader kan också finnas i det sätt som de olika grupperna beskrivit och hanterat trenderna. Syftet med bilden är att fånga huvuddragen och ge en sammanfattande bild av trender som tagits upp.

ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV TRENDOMRÅDEN

Globalisering och urbanisering

En mer sammankopplad värld har lett till globala flöden av produkter, tjänster, kapital, människor,

tankar och idéer. Utvecklingen har drivit fram ökad ekonomisk tillväxt, generellt ökad utbildningsnivå, ökad jämställdhet, en växande global medelklass och med den, en kraftigt ökad efterfrågan på allt- ifrån varor och tjänster till resor och upplevelser. Med stora växande marknader utanför Europa och Nordamerika sker också förskjutningar av inflytan- de och värderingar i ett skifte mot öst och syd.

Jordens befolkning fortsätter samtidigt att öka och migrationsströmmarna tilltar till följd av flykt från oro och konflikter, men även till följd av att människor söker lycka och bättre förutsättningar av andra skäl. Dessa förflyttningar drivs av eko- nomiska skäl mot städer i en fortgående urbanise- ringsprocess som redan lett till att mer än hälften av jordens befolkning nu bor i städer.

Miljö, klimat och hållbarhet

Den ekonomiska tillväxten i världen driver också ett ökat behov av, och konkurrens om, jordens nat- urresurser – såväl råvaror som vatten och energi- tillgångar. Mänsklighetens utveckling sker också allt tydligare på bekostnad av många naturresurser, med miljöförstöring, minskad biologisk mångfald och klimatpåverkan som följd.

Samtidigt ökar ambitionen att möta klimatför- ändringar och negativ miljöpåverkan från såväl allmänhet som politiker. Olika system för kompen- sation av det ekologiska bortfallet samt system för ekonomisk utfasning av skadliga utsläpp är på väg att ta form.

De ökade kraven på hållbarhet – även sociala aspekter – drivs också alltmer av näringslivets intressen. Allt större krav ställs från företag och konsumenterna att företag ska visa hänsyn och agera i hållbarhetsfrågor.

Ny teknik som driver förändring

En trend som förändrar det mesta är den fortgå- ende digitaliseringen, som genomsyrar samhälls- utvecklingen och snabbt förändrar beteenden, livsmönster, näringsliv och kommunikation. En snabbt växande digital infrastruktur med tillta- gande uppkoppling av både människor och saker driver fram smarta system, ökad automation samt en massiv insamling och bearbetning av data som leder till avancerade beslutsstöd och en uppsjö av vardagstjänster.

Teknik inom förnybara energilösningar verkar vara på väg att slå igenom på bred front det kom- mande årtiondet. Hela energilandskapet står idag på tröskeln till en mycket kraftig förändring som även den kommer kunna rita om många förhållan- den i samhället.

Även biotekniken utvecklas snabbt. Kartlägg- ning och manipulering av arvsmassa hos växter, djur och människor är på väg att bli en industriell verksamhet, trots att den på många håll möts med stor skepsis och oro i världen.

Materialutveckling och nya produktionstekniker

är ett annat område där den tekniska utvecklingen går snabbt fram. Skräddarsydda material och nya metoder för additiv tillverkning (ex. 3D-printing) är exempel på områden som har stor potential att kunna förändra framtagandet och distributionen av produkter i framtiden.

Näringsliv och arbetsliv

Närings- och arbetslivet blir alltmer föränder- ligt och komplext. Till stor del beror det på att befintliga affärsmodeller förändras i grunden av digitalisering och globalisering. Nya värdeflöden och affärsmodeller växer fram, exempelvis genom peer-to-peer-lösningar, crowdfunding, crowd inno- vation och en växande delningsekonomi som sätter "vanliga människor" i centrum av företags kärnpro- cesser.

Den snabba utvecklingen innebär att snabbbrör- lighet, innovations- och paketeringsförmåga blir alltmer avgörande, men även att konsolidering- en tilltar i de flesta branscher, där verksamheter antingen blir väldigt stora (globala) eller extremt nischade för att vinna framgång.

Digitaliseringen är också den starkaste drivkraft- en bakom den kraftigt ökande automatiseringen av arbetslivet. Hälften av dagens jobb spås av många forskare och bedömare försvinna de kommande femton åren, framför allt enklare servicejobb och jobb som baseras på repetitiva sysslor – både manu- ella och intellektuella.

Utvecklingen leder till en ökad konkurrens om människor med kunskaper och kompetenser i att förstå och kunna hantera det nya affärslandskapet och dess logiker. Behovet av enkla instegsjobb ökar samtidigt. Detta pekar på en tilltagande polarise- ring i arbetslivet. En del av ett förändrat kompe- tenslandskap är också att fler kvinnor tar plats i ledande befattningar.

Sociala förändringar och livsstilar

Det sker flera parallella sociala förändringar av betydelse. Dels sker en allt tydligare uppdelning av hur människor söker sina samhörigheter genom val av livsstil. Dessa livsstilar tar sig uttryck bland annat i konsumtionsval, som blir allt viktigare iden- titetsmarkörer, och i framväxten av en bred flora av subkulturer och mikrolivsstilar som får allt större betydelse för såväl näringsliv som andra organisa- tioner som vill nå människor. Dagens digitala kom- munikation driver på utvecklingen, där människor söker trygghet och stöd hos gelikar, vilket i sin tur leder till en uppdelning baserad på val i informa- tions- och kommunikationslandskapet – val som sedan förstärks av målgruppsanpassad information och annonsoptimering.

En annan drivkraft är en allt starkare längtan efter mening, samhörighet och god hälsa. En värderingsförändring som också sätter ökat värde vid upplevelser, snarare än prylar. Detta har också stark koppling till en generellt förändrad relation

till naturen, drivet av att fler lever i urbana miljöer än förr – natur och skog tenderar att exotifieras i människors medvetande.

Politik och påverkan

En ökande mängd samhällsfrågor, som har den grad av komplexitet att den inte kan hanteras på lokal eller nationell nivå, har sedan länge lett till en utveckling mot ökad överstatlig styrning i form av såväl tvingande politiska organ (ex. EU) som i olika former av frivilliga mellanstatliga samarbeten (ex. WTO). Som en motreaktion mot detta växer det fram ett ökande lokalt motstånd mot överstatlighet. En del av detta ser vi i form av minskad tillit till traditionella auktoriteter och institutioner – en förändring som också drivs fram av en generellt ökad transparens.

Vi ser också ökande geopolitiska spänningar och konflikter på olika regionala nivåer i världen; i vårt närområde, mellan öst och väst, men även i andra delar av världen. Spänningarna tar sig uttryck såväl genom informationsspridning och ekonomiska maktmedel (ex. valutapolitik och handelshinder) som genom val av sida i olika konflikter. Ökat tryck på naturresurser är bidragande till konflikter, både inom och mellan länder.

Ett annat område som påverkar det politiska landskapet är förändrade former för frivilligen- gagemang – från engagemang i breda folkrörelser till engagemang i temporära och nätverksbaserade rörelser.

Generella konsekvenser av ovanstående trender och förändringar

Trendområdena ovan ger upphov till en mängd konsekvenser, både i allmänhet och för forandet av ett nationellt skogsprogram. På en övergripande nivå kan summan av trendområdena leda såväl till en generellt ökad förändringshastighet, ökad transparens och ökad heterogenitet som till ökade socioekonomiska skillnader och polarisering i samhället. Utöver det kan etablerade makt- och påverkansstrukturer utmanas på flera sätt, samt att behovet av samverkan och strategiska samarbeten ökar markant. Alla dessa konsekvenser utgör i sig trender att ta hänsyn till i det fortsatta arbetet. Vad gäller en direkt skogsnära verklighet kan framför allt en förändrad syn på skog, skogsråvaror och skogsprodukter vara en central trend att arbeta vidare med.

Fördjupningar arbetsgrupper

GRUPP 1. TILLVÄXT, MÅNGBRUK OCH VÄRDESKAPANDE AV SKOGEN SOM RESURS

Inledning ordföranden Elisabeth Salander Björklund och Peter Westman

Arbetsgruppen har under hösten arbetat med en precisering av fokus och frågeställningar för gruppen, med omvärldsanalys och trendsplaning. Arbetsgruppen är brett sammansatt, kompetent och starkt engagerad. Gruppen har fört diskussioner om att omvärldsbeskrivningar ofta görs med ett utifrån/ovanifrån perspektiv. Det är viktigt att det nationella skogsprogrammet och inte minst vår grupp tar sin utgångspunkt från lokal nivå – där skogen finns – i analyser och omvärldsbeskrivningar. Samtidigt använder vi metoden för att tydliggöra globala, regionala, nationella trender som påverkar och driver utvecklingen på landsbygden och i skogen. Detta eftersom huvudfokus i vårt arbete är landet utanför Stockholm och regionala centra. Övriga aspekter som lyfts fram av gruppen är vikten av att se nya möjligheter för värdeskapande av skogen som resurs, genom ett diversifierat mångbruk parallellt med en utveckling av det "traditionella skogsbruket" där den sociala dimensionen av hållbarhet, brukande och bevarande stärks för att skapa och behålla arbetstillfällen. Baserat på dessa diskussioner har gruppen landat i följande:

Frågeställning:

*"– Hur stimulera hållbar tillväxt, jobb och värdeskapande av skogen?"**

* Vi avser här jobb som skapas i bygder där skogen finns. Med skogen avser vi inte bara träden utan även markerna och vattnet kring träden.

Övergripande omvärldsfråga:

"– Vilka förändringar i omvärlden kommer påverka möjligheten att stimulera hållbar tillväxt jobb och värdeskapande av skogen mot 2030?"

Med frågeställningen och omvärldsfrågan som grund har vi identifierat 14 trender av betydelse för hur vi ska stimulera hållbar tillväxt, jobb och värdeskapande av skogen. Vi har därefter startat ett arbete med att analysera konsekvenserna av de olika trenderna. På nästa möte kommer vi att gå

in i Bör/Kan/Vill diskussioner för att sedan under vår och sommar utveckla konkreta förslag till hur "Tillväxt, mångbruk och värdeskapande av skogen som resurs" ska kunna göras till en verklighet!

Översikt av trender

Grundförutsättning: Klimatförändringar pågår, önskan om en hållbar utveckling som genomsyrar allt.

1. Ökad globalisering

Det blir alltmer globala flöden av produkter, tjänster, kapital, arbetskraft, tankar och idéer. Som ett led i det sker det ökad ekonomisk tillväxt som i sin tur leder till ökad efterfrågan på varor (ex. hygienprodukter, inredning, husbyggande) och tjänster inkl. upplevelser och resande. De växande, stora nya konsumentmarknaderna finns i Asien och på sikt i Afrika. Det sker också ett skifte från ett europeiskt/amerikanskt perspektiv i samhället till ett syd/ostasiatiskt. Vi möter nya värderingar kulturer och beteenden.

2. Urbaniseringen fortsätter

Över hela världen pågår en kraftig urbanisering. I Sverige märks den mest i form av att små samhällen och mindre städer på landsbygden tappar befolkning till de stora städerna och regioncentra. I kölvattnet ser vi en tydlig koncentration av såväl offentlig som kommersiell service till större städer och kommuner. Vidare innebär den ökade mediekoncentrationen att landsbygdspressen läggs ner eller hamnar i skymundan med följd att de urbana berättelserna blir norm. Avståndet mellan berörda och beslutande i frågor som rör landsbygd och areella näringar växer.

3. Ökad folkvandring

Vi ser en ökad folkvandring i världen till följd av konflikter, förföljelse och klimatförändringar. Avsaknaden av trygg- och säkerhet, odlingsbar mark och vatten driver människor att söka sig till Europa och andra delar av världen för att tillgodose sig dessa basala behov. Även ekonomisk migration till fortsätter. Situationen ger upphov till ökad geopolitisk osäkerhet och instabilitet.

4. Hållbarhetsarbetet växlar upp

Såväl offentliga som privata organ och företag har klimat och hållbarhetsarbetet allt högre upp på agendan. Cirkulär ekonomi och bioekonomi lyfts på den politiska arenan, inom näringslivet och via enskilda människor som ser återbruk som en naturlig del i sin livsstil. Utöver ökad försäljningen av eko, reko och närödlat finns det också en växande konsumentförväntan på öppen redovisning av hur företagen hanterar socialt ansvar och miljöfrågor med bl.a. krav på tredjepartsgranskning och certifiering. Samtidigt ökar det globala klimatambitionerna där inte minst Sverige valt ett fokus på utfasning av fossila bränslen och produkter som en central del. Detta leder också till ett helt nytt läge för förnybara energilösningar vilket håller på att rita om den energikartan i grunden.

5. Minskad tillit i samhället och ökade krav på öppenhet

Tillit kan ses som en central demokratifråga och har möjliggjort mer hållbar utveckling. Idag syns en tendens till att den generella tilliten i Sverige minskar såväl människor emellan som mellan människor och institutioner och företag. Det syns även en ökad misstro mellan stad och land. Den tidigare förhållandevis unika nordiska samförståndsmodellen har varit basen för vår rättsstat med tillhörande grundläggande fri- och rättigheter t.ex. (tydliga mark- och nyttjanderättigheter).

6. Människors relation till samt syn på skogen förändras

Idag bor omkring 85 procent av Sveriges befolkning i tätorter, därav har kopplingarna till skogen och skogbrukande försvagats väsentligt. Kunskapen om skog som industriell råvara och betydelse för landets ekonomi minskar med fallande ålder hos den breda allmänheten. Skogen har för många gått från att vara vår ordinära livsmiljö till ett besöksmål, vilket också minskar kännedomen om allemansrätten. Samtidigt ser vi en växande polarisering i synen på skogen bland svenskarna. En del är ovetande om skog, andra upplever skogen läskig eller obehaglig medan andra finner stora upplevelse- eller rekreationsvärden i skogen. I praktiken finns olika subgrupper där olika livsstilar har olika djup relation till skogen. Utöver det ser vi en ny och utvidgad offentlig syn på natur och kultur, där det i bevarandearbetet öppnar för att tillgängliggöra skogar samt att använda och utveckla kulturmiljöer. De tätortsnära skogarnas betydelse ökar som en plats för rekreation, friluftsliv, pedagogisk verksamhet och återhämtning.

7. Kvinnors samhällsinflytande ökar

Globalt får fler kvinnor tillgång till ordnad utbildning och därmed möjlighet att bidra på arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden för kvinnor ökar likväldigt som inflytande över samhällsutveckling. Kvinnors

företagande bidrar till att diversifiera näringslivet. Andelen kvinnliga chefer i Sverige har ökat, men jämställdheten har ännu inte slagit igenom på alla nivåer inom skogsbruket. Under senare år har det funnits ett starkt fokus på att stärka skogsbrukets konkurrenskraft genom ökad jämställdhet.

8. Den digitala tekniken revolutionerar samhället på alla plan

De senaste decenniernas teknologiska framsteg, digitalisering och automatisering förändrar världen. Världsekonomin blir mer digitalt driven, där högre effektivitet i produktionen av varor och tjänster kan uppnås. Inte minst eroderas många existerande affärsmodeller i takt med att det blir både billigare och enklare att samla in, lagra, analysera och tillgängliggöra digitala data. En ny automationsvåg syns där robotar får en allt större betydelse i högutvecklade länder, och robotiken blir alltmer avancerad inom industri, tjänstesektor och enskilda hushåll. GIS, fjärranalys och applikationer skapar nya möjligheter för naturresursförvaltning och naturupplevelser.

9. Nya affärsmodeller, interaktiva tjänster och värdeskapande paketering

Den digitala tekniken har lett till radikalt förändrade sätt att skapa och distribuera värde i samhället. Vi ser en utveckling där alltmer konsumeras som tjänster genom nya distributionsformer, där människor utbyter mer värde direkt mellan varandra och där värdeskapande, finansiering och utveckling organiseras på nya sätt. Förmågan att vara innovativ, designa processer och paketera sina erbjudanden är avgörande för allt fler branscher.

10. Ökade krav på service och leverans

Allt fler människor ställer högre krav på en god servicenivå. Deltagande i samhällsprocesser förväntas vara enkelt samtidigt som öppenheten i samhället ska vara stor. Likaså finns en förväntan att det vara lätt att välja miljövänliga produkter till rimligt pris. Det finns en förväntan att på skogen ska vara lättillgänglig och trevlig, infrastrukturen väl utbyggd med fungerande mobiltäckning överallt. Det hänger förmodligen ihop med ett ökat välstånd och befolkningens ökade utbildningsnivå.

11. Fragmentiserat medielandskap med förenklade budskap

Den digitala utvecklingen har på kort tid ändrat svenskarnas kommunikationsbeteenden. Kunskapsutbyte, socialt samspel och opinionsbildning sker idag i allt högre utsträckning via digitala medier. Mängden mediala kanaler, avsändare och budskap ökar drastiskt samtidigt som de stora globala sök- och sociala mediejättarna (ex. Google och Facebook) tar ett fast grepp som stora delar av medieindustrin. I kölvattnet av detta ser vi en utveckling till starkt förenklade, klickfiskande budskap på bekostnad av djupa resonemang.

12. Förändrat frivilligengagemang

Det traditionella föreningslivet minskar i omfattning. Exempelvis upplevs det allt svårare att tillsätta styrelseledamöter i föreningar. Samtidigt syns stort engagemang i enskilda sakfrågor, ofta mobiliserat via sociala medier. Individualismen kan tänkas driva förändringen.

13. Ökad kamp om infrastruktur samt krav på medfinansiering

Hur infrastruktuursatsningar finansieras förändras. Den som drar fördel av en investering ska också bidra till finansingen. Det gäller inte minst statens eller regionernas investeringar som allt oftare förväntas att stora näringsidkare och enskilda kommuner bidrar till tunga infrastrukturinvesteringar. Polluter-pays-principle är ett annat exempel på trenden.

14. Samarbeten och strategisk samverkan ökar i betydelse

I en snabbväxande och komplex omvärld, där individer och företag blir mer och mer specialiserade men också mer beroende av varandra, växer betydelsen av att samarbeta och samverka strategiskt med andra aktörer. Såväl inom näringslivet som mellan offentliga, privata och ideella aktörer blir detta alltmer avgörande för framgång.

GRUPP 2. VIRKESPRODUKTION, ÖVRIGA EKOSYSTEMTJÄNSTER OCH NATURENS GRÄNSER

Inledning ordföranden Johan Bodegård och Herman Sundqvist

Arbetsgrupp 2 Virkesproduktion, övriga ekosystemtjänster och naturens gränser består av representanter för miljöförhållanden, jägarna, renskötseln, forskningen, skogscertifiering och skogsbruket. Gruppen har inlett sitt arbete med en omvärldspaning som lett till att vi identifierat 12 trender av relevans för vår grupps uppdrag. Vi har också tagit fram en gemensam frågeställning som utgångspunkt för arbetet med att ta fram konsekvenser av de olika trenderna. Ett kunskapsseminarium där experter och myndigheter belyst områden viktiga för vårt arbete hölls i december 2015, så som scenarier för skogens utveckling, statusen för miljö kvalitetsmålen, ekosystemtjänster och skogens klimatnytta. Nästa steg är att under våren ta fram målbilder samt förslag till strategier och åtgärder för att nå målbilderna. Arbetet har löpt på enligt plan, och har skett med stort engagemang och deltagande från gruppens medlemmar.

I diskussionerna i gruppen, särskilt när det gäller formuleringen av den gemensamma frågeställningen, har det visat sig att det finns olika uppfattningar i principiella frågor, bl.a. kring begreppet "naturens gränser". Det står även klart att det inom gruppen finns meningsskiljaktigheter om vad som

kännetecknar ett hållbart skogsbruk i enlighet med programmets vision om hållbar tillväxt. Diskussionen har varit klargörande och är viktig för det fortsatta arbetet med målbilder och förslag till strategier och åtgärder. Trots att olika uppfattningar i dessa frågor kvarstår upplever vi att gruppen har lagt en god grund för det arbetet.

Som ordföranden vill vi särskilt lyfta fram det goda arbetsklimatet i gruppen vilket framför allt beror på att gruppens medlemmar visar stort engagemang och har ett positivt och konstruktivt förhållningssätt. Det bådär gott för det fortsatta arbetet.

Huvudfrågeställning

Det första steget i arbetet var att konkretisera uppdraget för arbetsgruppen, med sikte mot visionen och inom ramen för den vägledning för arbetet som gavs. Detta gjordes genom att var och en i arbetsgruppen formulerade de frågor som man önskade få svar på i arbetet, varefter dessa diskuterades i mindre grupper, för att slutligen presenteras och bearbetas av arbetsgruppen som helhet. Med utgångspunkt i detta och det uppdrag som gruppen fått arbetade gruppen fram en övergripande frågeställning.

Den övergripande frågeställningen är en ledstjärna för arbetet som helhet, i dess olika delmoment och i summeringen av helheten. Den lyder:

"–Hur vi skapar synergier och gör avvägningar inom naturens gränser för att öka värdet av både skogsproduktion och skogens övriga ekosystemtjänster?"

Tidsperspektiv 2040

Det betyder ...

- att vi ska belysa hur vi på bästa sätt kan öka skogens produktion av förnybar råvara och skogens bidrag till att motverka klimatförändringar samtidigt som andra ekosystemtjänster bibehålls eller förstärks och samhällets miljömål och sociala mål nås.
- att vi ska belysa hur verksamheter som påverkar eller brukar skogen kan utvecklas i linje med ovanstående så att skogens bidrag till jobb, ekonomisk och social utveckling stärks.
- att med naturens gränser menas att de ekologiska, ekonomiska och sociala dimensionerna av hållbar utveckling är ömsesidigt beroende och kopplade till varandra samt att den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling kan vara gränssättande på såväl lokal, regional, nationell som global nivå.

Tidshorisonten 2040 är vald eftersom det tar tid innan vidtagna åtgärder märks som förändringar i skogen. Ett exempel är framtida avverkning där

i princip alla träd som fram till 2040 kommer att avverkas vid gallring eller slutavverkning redan är etablerade – de står redan på plats och växer. Ett annat exempel är alla de skogslevande arter som påverkas av hur skogen nyttjas. Det tar helt enkelt tid innan vidtagna åtgärder resulterat i förändrade betingelser för olika arter och leder till förändringar i arternas livsförutsättningar.

Den andra att-satsen berör frågor som för arbetsgrupp 2 handlar om synergier och avvägningar mellan verksamheter som påverkar eller brukar skogen medan frågorna om skogens bidrag till jobb, ekonomisk och social utveckling i huvudsak faller inom arbetsgrupp 1 mandat.

Grundantaganden

Vi har i arbetet identifierat två strategiska områden där osäkerheter finns och som beroende på vilket utfall det blir av dessa på ett avgörande sätt förändrar förutsättningarna för resultatet av arbetet som helhet. Osäkerheter hanteras genom att man följer dem med hjälp av indikatorer för de olika alternativen utfallen och att man har en plan för vad man gör om utvecklingen tar en oväntad riktning.

Nedan beskriver vi de områden där vi identifierat osäkerheter, samt hur vi valt att hantera dem i arbetet, d.v.s. de grundantaganden som vi arbetar med. Om något av dessa två grundantaganden inte skulle gälla är bedömningen att arbetets resultat, d.v.s. strategiska rekommendationer, i grunden rubbas och behöver ses över och korrigeras.

Energi. Omställningen från fossilt till förnybart baserade energisystem pågår för att hantera klimatförändringar och andra miljöproblem. En snabb utveckling av nya energilösningar som varken medför ökade utsläpp av växthusgaser eller ökad användning av bioenergi skulle kunna förändra förutsättningarna för denna omställning. Frågan är i vilken omfattning, hur snabbt det kommer att gå och vilka konsekvenser det får. Grundantagandet här är att det inte kommer att leda till ett märkbart minskat tryck på naturresurserna fram till 2040. Detta är dock ett osäkert område eftersom teknikutvecklingen kan ta stora språng.

Klimat. Grundantagandet i omvärldsanalysen gällande klimatfrågan bygger på att de globala utsläppen utvecklas enligt IPCC:s scenario RCP 4.5. Det innebär att årsmedeltemperaturen i Sverige beräknas ha ökat med 2–4 grader till perioden 2071–2100 jämfört med 1961–90.

Europaunionen håller ihop. Avslutningsvis så förutsätter arbetsgruppen inom det nationella skogprogrammet, för att kunna föreslå strategiska rekommendationer, att politisk stabilitet råder både nationellt och inom EU.

Översikt av trender

1. Digitalisering, automatisering och robotisering
De teknologiska framsteg inom bland annat digitalisering och automatisering som gjorts de senaste decennierna håller just nu på att förändra världen vad gäller såväl produktionsmetoder som vad som produceras. Tillsammans med att världsekonomin blir en mer digitalt driven ekonomi leder det till att högre effektivitet i produktionen av varor och tjänster kan uppnås med lägre insatser.

2. Biotekniken utvecklas på bred front
Modern växtförädling och genteknik är på fram-marsch med nya tekniker för att öka skördarna av olika grödor, på samma gång som man kan minska användandet av gödnings- och bekämpningsmedel samt vatten. Samtidigt finns kritik runt genteknisk forskning och framför allt kring användandet av GMO-grödor, ofta kopplat till försiktighetsprincipen och vikten av konsekvensbedömningar när det gäller miljö- och hälsoeffekter.

3. Ökat naturresursbehov
Den ökande levnadsstandarden för stora delar av världens befolkning medför en ökande efterfrågan på livsmedel, vatten, energi och konsumtionsvaror. Befolkningsstillväxten förstärker den ökande efterfrågan. Sammantaget leder detta till ett ökat tryck på naturresurserna och förändringar i markanvändningen.

4. Jordens biologiska mångfald minskar
Biologisk mångfald – variationen i livet på jorden – gör vår planet beboelig och vacker. Vi är beroende av biologisk mångfald för mat, energi, råvaror, luft och vatten, men också för estetiska värden och rekreation. Ökad biologisk mångfald ger också ökad buffertförmåga mot klimatförändringar och annan miljöpåverkan. Den biologiska mångfalden minskar globalt. I Sverige är bedömningen att vi inte kan nå vårt miljö kvalitetsmål med fokus på biologisk mångfald, d.v.s. Ett rikt växt- och djurliv till 2020. Även flera andra miljömål som berör skogen nås inte, som exempelvis Levande skogar.

5. Samhällspåverkan genom konsumtionsval – ökade krav på hållbarhet
Människors intresse av att delta i förändringen av våra samhällssystem ökar. Tydligt yttrar detta sig i att vi som konsumenter använder vår makt att vilja förändra. Idag kan inte längre stora företag hantera miljöfrågor och sociala frågor hur man vill, utan de måste förhålla sig till konsumenternas krav på hållbar produktion.

6. Människors syn på skogen förändras
Världen förtätas mot växande städer och stadsregioner. Staden och dess verklighet i allt högre utsträckning blir normgivande för samhällsutvecklingen.

Människors mentala kartor förändras och därmed relationen till och tankemönster kring naturen. De tätortsnära skogarnas betydelse ökar som en plats för rekreation, träning och återhämtning. Upplevelser av jakt, svamp- och bärplockning blir bärare av identitet och livsstil.

7. Digitala innovationer utmanar traditionella affärsmodeller

Den digitala revolutionen, globalisering, och hårdnande konkurrens växlar upp näringslivets förändringstakt. Nya sätt att skapa och distribuera värden växer fram, traditionella affärsmodeller utmanas och nya skapas, innovationstakt och komplexitet ökar.

8. Ökat fokus på en biobaserad ekonomi

Cirkulär ekonomi och bioekonomi eller biobaserad ekonomi är begrepp vars betydelse har ökat i samband med ambitionerna att minska samhällets beroende av fossila råvaror. En cirkulär ekonomi kan ge förutsättningar för att stimulera innovation i allt från materialanvändning till nya affärsmodeller och är en prioriterad fråga för regeringen. Med en biobaserad ekonomi menas ekonomisk aktivitet som kommer av en hållbar försörjning av bioråvaror.

9. Ambitionen att möta klimatförändringarna ökar

Medvetenheten och kunskapen om problemet ökar. Världens länder har nu enats om ett nytt globalt och rättsligt bindande klimatavtal. Avtalet slår fast att den globala temperaturökningen ska hållas väl under två grader och att man ska sträva efter att begränsa den till 1,5 grader. Avtalet innebär också att alla länder successivt ska skärpa sina åtaganden som bygger helt på sina egna nationella klimatplaner. I Sverige är målsättningen att bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer och begreppet en biobaserad ekonomi etableras.

10. Ökad överstatlighet och minskad nationell rådighet

Förändrad tillämpning och förändring av internationella åtaganden, praxis, konventioner, avtal m.m. samt EU:s rättsliga regelverk pågår hela tiden. Åtaganden och beslut kan stå i strid med nationell lagstiftning, traditioner och rättsuppfattning. Samtidigt ser vi ett ökat medvetande om samt ett ökat motstånd mot denna form av beslut.

11. Samverkan och strategiska samarbeten blir allt viktigare

I en snabbväxande och komplex omvärld, där individer och företag blir mer och mer specialiserade men också mer beroende av varandra, växer betydelsen av att samarbeta och samverka strategiskt mellan aktörer. Såväl inom näringslivet som mellan offentliga, privata och ideella aktörer blir detta alltmer avgörande för att skapa effektiva lösningar.

12. Gradvis förändring av rådighet över brukande
Inom skogs- och miljöpolitiken är sektorsansvaret en grundläggande princip som bland annat har preciserats i miljömål som berör skogen. Tillämpningen av sektorsansvaret och regelverk utvecklas och förändras över tiden. Detta leder till en osäkerhet om vilka och hur långtgående förändringar av rådigheten över brukandet som kommer i framtiden och vilka effekter dessa kommer att få.

GRUPP 3. FRÄMJANDE AV BIOBASERADE PRODUKTER OCH ENERGI, SMARTA TRANSPORTER, EN SKOGSINDUSTRI I VÄRLDSKLASS OCH ÖKANDE EXPORT

Inledning ordföranden Laila Rogestedt och Mårten Larsson

Med utgångspunkt från det nationella skogsprogrammets vision har arbetsgruppen formulerat en övergripande frågeställning. Frågeställningen utgår från det värde som skogen kan skapa för samhället i ett läge där klimatförändringar och ökad befolkning ställer krav på att vi tar vara på naturgivna förutsättningar.

Frågeställningen lyder:

"–Hur maximerar vi värdeskapande i skogens värdekedjor, till nytta för ett hållbart samhälle?"

En viktig distinktion är att frågeställningen är vidare än att enbart utgå från skogsbrukets och skogsindustrins konventionella värdekedjor och behov. Samhällsnyttan begränsas inte heller till Sverige även om de nyttor som skapas i Sverige naturligtvis är av stor betydelse för ett nationellt skogsprogram.

Arbetsprocessen i skogsprogrammet inleds med en omvärldsutblick som ligger till grund för de åtgärdsförslag och strategier som ska utvecklas inom programmet.

Frågeställningen för omvärldsutblicken är:

"–Vilka förändringar och faktorer i omvärlden kommer att ha störst påverkan på värdeskapandet i skogens värdekedjor, till nytta för ett hållbart samhälle, mot 2030?"

Under ett par intensiva workshops har arbetsgruppen utvecklat omvärldsanalysen och definierat 15–20 trender i omvärlden som på olika sätt påverkar frågeställningen och värdeskapandet. Trenderna har såväl tekniska som ekonomiska och sociala orsaker och för värdekedjor som bygger på naturresurser har naturligtvis också behov av förnybara resurser identifierats. Med utgångspunkt från trenderna har konsekvenser beskrivits. Från ett makroperspektiv i trendspaningen har gruppen snabbt kommit fram till faktorer av betydelse för skogsprogrammet. Arbetsprocessen har varit tydlig och arbetsgruppen har under kort tid skapat ett omfattande material. Det har skapat en gemensam

grund för fortsatt arbete men det höga tempot skapar också ett behov av reflektion och tillbakablick för att säkerställa kvaliteten i det inledande arbetet. Risken att förbise viktiga frågor måste hanteras. Arbetet har fokuserat mer på styrkor och möjligheter och mindre på hot, risker och svagheter. Det är därför viktigt att i det kommande arbetet forma en balanserad bild. Sverige har på en global marknad en rad komparativa nackdelar som måste bemästras för att de mer möjlighetsorienterade delarna ska kunna tillgodogöras. En sådan är våra jämförelsevis stora avstånd och höga kostnader för att nå marknader som i allt större utsträckning flyttas till de nya tillväxtekonomierna.

Arbetet har genomförts i god atmosfär och med starkt och konstruktivt engagemang från alla deltagare. Arbetsgruppen är väl representerad från intresseorganisationer, företag och myndigheter vilket lagt grunden för en god dialog och ett brett perspektiv i arbetet. Med omvärldsbeskrivning och konsekvensanalys på plats ser vi nu fram mot nästa steg i processen där mer handfasta strategier och åtgärdsförslag ska utarbetas.

Översikt av trender

Sociala och ekonomiska förändringar

1. Företag och investeringar får större påverkan på samhällsutvecklingen

Människors medvetenhet om hållbar konsumtion och produktion ökar världen över i takt med ökat välstånd. Det leder till att globala, konsumentnära företag och stora investerare ställer krav på hur skog och andra naturresurser brukas, vilket påverkar mer än politik. Hållbarhet innebär låg risk medan fossilberoende är liktydigt med hög risk.

2. Livsstilar, mening och upplevelser stiger i kurs
Livsstilar stiger i kurs där träning, hälsa, resor och upplevelser gör vår vardag mer värdefull. Individer letar efter sin identitet och tillhörighet utifrån nya normer och det bildas allt fler typer av livsstilar. De nya livsstilarna definieras alltmer av enskilda individers konsumtionsval, värderingar och självförverkligande agendor. Synen på naturen och skogen som en plats för rekreation och upplevelser ökar och människor väljer att prioritera upplevelser framför exempelvis konsumtion av produkter och prylar för att uppnå livskvalitet.

3. Ökad konsumentmakt

I takt med digitaliseringen, globaliseringen och individualiseringen ökar i samhället får allt fler alltmer att säga till om. Nätverksbyggandet inom internetbaserade plattformar skapar nya rörelser där tyckande och tänkandet är fritt och öppet. Perspektiven blir bredare inom allt smalare områden och en ökad granskning och krav på transparens genomsyrar påverkansarbetet på företag och på

enskilda produkter. Gemenskapen och samtycket stannar inte vid landsgränsen, utan människor kan mycket väl ha mer gemensamt med människor i andra länder än sin egen granne. Globala frågor sätts i en lokal kontext och vice versa.

4. Risk för minskad aktivitet i privatskogsbruket

Det finns ett antal faktorer som var och en för sig och tillsammans påverkar aktiviteten i skogsbruket negativt. Ändrade ägandeförhållanden i privatskogsbruket innebär att färre och färre bor på fastigheten vilket medför ändrade värderingar av hur man sköter/utnyttjar skogen. I denna bild finns också att ekonomiskt starka ägare köper skog utan egentligt intresse av att skogen utnyttjas industriellt. Försämrade samhällsservice minskar samtidigt intresset att bo och verka på landsbygden och ökar kostnaderna för dem som är beroende av landsbygden för sin verksamhet. Under en lång tid har ökad produktivitet i skogsbruket motverkat långsiktigt sjunkande priser för färdigvaror. Effekten är ett lönsamt skogsbruk som motiverar investeringar i produktion och miljö. Till följd av sjunkande produktivitet i skogsbruket riskeras långsiktigt lönsamhet och därmed aktivitet.

Naturresurser, klimat och resurseffektivitet

5. Ökat behov av resurseffektivitet och klimatåtgärder

Ett ökat globalt resursbehov, drivet av befolkningstillväxt och ökat välstånd, gör att resurshushållning och -effektivitet blir allt viktigare. Parallellt kräver det överhängande klimathotet en begränsning av uttag av fossila råvaror. Båda dessa drivkrafter skapar ökat behov av och nya möjligheter för produkter baserade på skogsråvara.

6. Omställning mot hållbart och förnybart

Konsumenter, samhället och företag ställer allt större krav på hållbarhet och förnybara material och energi, vilket skapar möjligheter för skogsbaserade produkter. Samtidigt kommer den globala efterfrågan att öka på traditionella och nya träbaserade produkter. Virke kommer i framtiden i större utsträckning att styras mot högförädlade produkter och därefter mot alltmer lågförädlade produkter och en slutlig användning på energimarknaden.

7. Ökad betydelse av bioekonomin

Bioekonomin, eller den biobaserade ekonomin, får en ökad betydelse. Denna utveckling drivs främst av ett behov att minska användningen av fossila råvaror. Vidare uttalas möjligheterna till ekonomisk tillväxt vid en utveckling av bioekonomin på nationell och europeisk nivå. Teknikutveckling för att konvertera biomassa till material och produkter pågår parallellt. Uppskalning och kommersialisering av ny teknik, och därmed en snabbare övergång till bioekonomin, kan stimuleras av politiska styrmedel.

8. Ökat behov av byggande och förnyelse i fastighetsbeståndet/boendemiljön

Globalt ökad migration, stigande välstånd och fler födda innebär växande tätorter och ökad efterfråga på nya bostäder, förnyelse av befintliga fastighetsbeståndet och återuppbyggnad. Samtidigt ställs större krav på kretsloppstänkande och ökad hållbarhet. I Sverige har dessa krav haft effekter på driftsfasen (boendet) men inte produktionsfasen i byggandet. I den senare fasen finns en potential till ökad användning av träbaserade produkter och träkonstruktioner. För att åstadkomma detta krävs att samhället intervenerar med styrmedel.

Konkurrenslandskapet förändras

9. Konkurrensen ändrar marknaderna

Kunders nya behov, globaliserad handel och teknikutveckling skärper konkurrensen, vilket förändrar marknaderna. Konkurrensen rör kundnytta, råvarubas, energi, humankapital, logistik, finans och spelregler. Substitution kan vara såväl positiv (från fossilt till förnybart) som negativ (från papper till digitala media) för skogsnäringen. Tillgången till ny fiber ska ses i detta perspektiv.

10. Leveranssäkerhet och pålitliga logistikflöden blir viktigare

Välfungerande flöden mellan näringslivets aktörer blir viktigare för att svara mot kunders behov. Därmed ökar betydelsen av leveranssäkerhet och pålitlighet. Samtidigt ser vi hur riskerna för störningar i flödena ökar.

11. Ökad konkurrens om kompetens

Det är en ökad konkurrens om kompetens och kunskap där spelplanen förändras nationellt men även expanderat till en internationell arena. Den snabba utvecklingstakten, urbanisering och konkurrens med andra områden både nationellt och internationellt skapar en innovationstakt där det handlar om att långsiktigt säkerställa rätt kompetens och kunskap samt integrera denna i befintligt humankapital för att möta utvecklingen. Skogsnäringen är en av de näringar som idag har svårt att attrahera talanger.

12. Protektionismen ökar

I tider av sämre ekonomisk utveckling tenderar protektionismen att öka. I en rapport från Europeiska kommissionen identifieras cirka 150 nya handelsrestriktioner som införts under perioden 1 maj 2012-31 maj 2013, medan endast 18 befintliga restriktioner har avvecklats.

Teknik och affärsmodeller

13. Ny teknik ger ökad möjlighet till värdeskapande

Digitalisering och automatisering är mer generella trender som kommer påverka industrins möjlig-

heter till värdeskapande och förbättrad konkurrenskraft och där med ökad kundnytta. Med snabb teknikutveckling öppnas nya möjligheter inom skogsnäringen. Teknikutveckling för att omvandla skogsråvara och dess komponenter till olika nya produkter, inom t.ex. energi och kemi, pågår parallellt med stor intensitet. Nanoteknik och 3D printing är två materialrelaterade områden under snabb utveckling vilka ger potential för nya produkter, processer och material.

14. Nya former för värdeskapande och nya affärsmodeller

Den digitala tekniken har lett till radikalt förändrade sätt att skapa och distribuera värde i samhället. Vi ser en utveckling där alltmer konsumeras som tjänster genom nya distributionsformer, där människor utbyter mer värde direkt mellan varandra och där värdeskapande, finansiering och utveckling organiseras på nya sätt. Nya affärsmodeller skapas.

15. Innovation och förnyelse en grundförutsättning

Genom globalisering, digitalisering och ökat ömsesidigt beroende blir världen alltmer snabbföränderlig och komplex. Behovet av att bygga förändringsförmåga, och att snabbt kunna förnya sin verksamhet och sina erbjudanden, växer i takt med att omvärldens krav och förutsättningar ritas om i rask takt. För att hänga med i utvecklingen blir företag och organisationer alltmer specialiserade och fokuserade i sitt värdeskapande. Industriellt finns en trend mot att företag måste välja mellan låg kostnad och stor volym eller högt pris och små volymer.

16. Specialisering leder till att strategisk samverkan ökar i betydelse

I en snabbväxande och komplex omvärld, där både individer och företag blir mer specialiserade – men också mer beroende av varandra – växer betydelsen av att samarbeta och samverka strategiskt med andra aktörer. Såväl inom näringslivet som mellan offentliga, privata och ideella aktörer blir detta alltmer avgörande för framgång.

17. Media och kommunikationslandskap i förändring

Digitala kommunikationsflöden – vi delar med oss, och delas upp. Kunskapsutbyte, socialt samspel och opinionsbildning sker idag i allt högre utsträckning via digitala medier. När "vem-som-helst" har möjligheten att nå ut till hela världen genom ett klick, är det också allt fler som försöker. Mängden mediala kanaler, avsändare, budskap och kunskap ökar.

GRUPP 4. INTERNATIONELLA SKOGSFRÅGOR

Inledning ordföranden Lena Bruce och Lotta Samuelson

Arbetsgrupp 4 "Internationella Skogsfrågor" vägleds av frågan:

"– Hur kan drivkrafterna för skogens hållbara värdeskapande stärkas för att utveckla Sverige, och Sveriges roll och bidrag till global hållbar utveckling?"

Vårt arbete fokuserar på Sveriges styrkor i hållbart brukande av skog och hållbar produktion av skogens produkter och tjänster, och hur vi kan utveckla dem för att fortsätta vara en internationellt ledande skogsnation. – Vilka globala trender och processer kan påverka svensk skogsutveckling? – Hur kan dessa styrkor bidra till en utveckling av bioekonomin med en starkt marknad för skogsbase-erade produkter och tjänster samtidigt som vi bidrar till ett hållbart skogsbruk globalt?

Som ordföranden är det inspirerande att ta del av arbetsgruppens breda kompetens och erfarenhet i området. Sammansättningen är balanserad mellan industri, export, sociala- miljö och biståndsintressen och vi har en positiv och konstruktiv dialog i gruppen. Våra sammantagna kompetenser gör oss väl rustade att arbeta med de bredare internationella frågorna som direkt eller indirekt påverkar de andra gruppernas ramvillkor. Engagemanget är stort och mötena är energigivande.

I gruppen finns en samsyn om att Sveriges höga skogliga kompetens och starka näringsliv bidrar till svensk utveckling och ger positiva effekter långt bortom skogens gränser. Utvecklingen av nya hållbara produkter kan ytterligare öka skogens relevans för andra industri- och tjänstesektorer samt stärka vår export. Den svenska skogliga resursbasen kan bidra till att minska effekterna av den globala uppvärmningen genom substituering av icke förnybara material och energikällor samt genom att stimulera ökad inbindning av koldioxid. Vi kan också bidra till global hållbar utveckling och tillväxt genom att dela med oss av vår kunskap i governance, hållbart skogsbruk och restaurering av skogsmark. Det har potential att gynna utvecklingen både i Sverige och globalt, enskilda människor, skogsindustri, biologisk mångfald, tillgång till rent vatten och klimatet.

Frågeställning:

"– Hur kan drivkrafterna för skogens hållbara värdeskapande stärkas för att utveckla Sverige, och Sveriges roll och bidrag till global hållbar utveckling?"

Översikt av trender

1. Ökad konkurrens om naturresurserna

Trycket på miljön och konkurrensen om våra gemensamma naturresurser ökar. Den snabba ekonomiska utvecklingen i nya tillväxtmarknader har fått den globala efterfrågan på råvaror och mark att öka.

2. Ändrade handelsströmmar, ökad global konkurrens om kunskap och kompetens

Den tekniska utvecklingen har gjort att automatiseringen har blivit smartare (självstyrande) och innovation & snabba omställningar allt viktigare. Kunskapssamhället blir alltmer dominerande och behovet av humankapital tilltar därför. Tillgång till kompetens är fullt konkurrensutsatt i globaliseringsens tidevarv. Samtidigt ser vi att produktionen av skogsråvaran ökar i nya regioner vilket påverkar handelsströmmarna. Den geografiska platsen för produktion eller tjänster blir mindre relevant därför förändras även nationsgränsernas i betydelse för människor och företagande.

3. Ambitionen att möta klimatförändringarna ökar

Medvetenheten och kunskapen om klimatförändringarna ökar, samtidigt som utsläppen av växthusgaser fortsätter att öka. I det nya klimatavtalet redovisar nu världens länder sina planerade åtaganden i nationella klimatplaner för att minska effekterna av klimatförändringen och försöka begränsa utsläppen så att temperaturökningen kan hållas väl under 2 grader. Människor drivs på flykt då klimatet förhindrar odling och boskapsskötsel. Situationen med ett ökat antal klimatflyktingar kommer att ställa krav på politiken nationellt och globalt.

4. Urbanisering – förtätningen mot städer formar den fysiska och mentala kartan

Världen förtätas mot växande städer och deras kringregioner. Här koncentreras alltmer av samhällets utveckling i ett självförstärkande system. Människors mentala karta förändras också, där det urbana blir alltmer normgivande. Städernas tillväxt, utveckling och hanteringen av dess utmaningar blir alltmer avgörande för samhällsutvecklingen i stort.

5. Ökade geopolitiska och kulturella spänningar och konflikter

Vi ser ökande geopolitiska spänningar och konflikter på olika regionala nivåer i världen; i vårt närområde, mellan öst och väst, men även i andra delar av världen. Ökat tryck på naturresurser orsakar spänningar både inom och mellan länder.

6. Ökad transparens

Teknikutvecklingen (bl.a. bättre prestanda på datorer och smart phones, internet, sociala medier, etc.) medför att mänskligheten enklare kan få tag på information av olika slag samtidigt som transparensen i samhället ökar. Informationsflödet (-överflödet) innebär att det blir enklare att följa samhällsutvecklingen och bli medveten om vad som händer runt omkring oss. Samtidigt skapar informationsöverflödet ett behov att filtrera kunskapen, vilket minskar transparensen.

7. Ett informations- och kommunikationslandskap i förändring – vi delar, och delas upp

Informationsmängderna växer och människors världsbilder påverkas till stor del av de val och filtreringar som görs i informationsflödet. Förmågan att sprida information och kunskap på ett effektivt sätt blir allt viktigare.

8. Minskad tillit mellan människor och till traditionella auktoriteter och institutioner

Det finns en tendens till minskning av tilliten i Sverige och generellt är nivåerna av tillit låga på tillväxtmarknader och i övriga världen. I en global jämförelse är den nordiska samförståndsmodellen förhållandevis unik. Globalt sett har mer ojämlika samhällen generellt lägre tillit och genom omvärldens influenser där övervakningssamhällets brister exponeras och informationskrigsföring tilltar blir lägre nivåer av tillit mer utbredd.

9. Subkulturer och mikrolivsstilar blir allt fler

Internet och e-handeln, resor och migration gör vår vardag mer global. Individer letar efter sin identitet och tillhörighet utifrån nya normer och det bildas fler subkulturer. De nya subkulturerna definieras alltmer av enskilda individers konsumtionsval och värderingar.

10. Ökade krav på hållbarhet

På samtliga plan i samhället – hos enskilda individer, marknad och stat – växer kraven på hållbarhet. De uppstår som en följd av ökad medvetenhet och konsumentmakt eller företagsstrategier för att möta denna efterfrågan på hållbarhet i fråga om t.ex. varor och tjänsters ursprung, sociala och ekologiska fotavtryck. Även politiska processer integrerar alltmer kraven.

11. Ökad överstatlighet och ökat motstånd mot överstatlighet

Globalt sett finns det en tendens att reglera fler frågor genom multilaterala överenskommelser, inte minst miljöfrågor. En ännu kraftigare tendens finns på EU-nivå där EU:s regelverk (acquis) ständigt har vuxit och därmed har det nationella politiska utrymmet minskat. Samtidigt, och framför allt i EU-sammanhang, har motståndet mot överstatlighet kraftigt vuxit de senaste åren.

12. Samarbeten och strategisk samverkan ökar i betydelse

I en snabbväxande och komplex omvärld, där individer och företag blir mer och mer specialiserade men också mer beroende av varandra, växer betydelsen av att samarbeta och samverka strategiskt med andra aktörer och mellan sektorer i integrerade helhetslösningar. Såväl inom näringslivet som mellan offentliga, privata och ideella aktörer blir detta alltmer avgörande för framgång.

13. Ökad förändringshastighet

Den ökade förändringshastigheten föder en ökad innovationstakt inom teknikutvecklingen kopplat till digitalisering, automatisering och bioteknik vilken samhället snabbt anpassar sig till.

14. Värdeskapandet hittar nya former och nya affärsmodeller skapas

Den digitala tekniken har lett till radikalt förändrade sätt att skapa och distribuera värden i samhället. Vi ser en utveckling där alltmer konsumeras som tjänster genom nya distributionsformer, där människor utbyter mer värde direkt mellan varandra och där värdeskapande, finansiering och utveckling organiseras på nya sätt. Additiv tillverkning (3D printing) bär på löften om mer distribuerad produktion.

15. Utarmning av ekosystemtjänster, inklusive biologisk mångfald

Världens skogar tillhandahåller en mängd olika tjänster och produkter som är av stor betydelse för såväl dagens som framtidens behov. Genom att förlusten av skogar och degradering av skogsekosystem fortsätter i många delar av världen, särskilt i tropiska och subtropiska regioner där en stor del av den globala biologiska mångfalden finns, utarmas också dess ekosystemtjänster.

BILAGOR GRUPPER OCH DELTAGARE

ARBETSGRUPP 1. TILLVÄXT, MÅNGBRUK OCH VÄRDESKAPANDE AV SKOGEN SOM RESURS

Elisabeth Salander-Björklund, Ordf VD, Bergvik skog AB
Peter Westman, Ordf, Naturvårdschef, WWF

Lotta Möller, Skogssällskapet
Erik Petré, Häradsallmäningsförbundet
Lena-Liisa Tengblad, SLA-Arbeitsgivarna
Erik Hjærtfors, Småsågarnas riksförbund
Karin Ewelönn, GS-Facket för skogs-, trä- och grafisk
Ulf Bergkvist, Bergkvist Insjön
Daniel Ligné, Svenska jägarförbundet
Karin Perers, Mellanskog
Göran Andersson, Friluftsförbundet
Mats Forslund, Jämtland Härjedalen turism
Stig Hansson, Hela Sverige ska leva
Olle Nyman, Sverok
Märta Berg, Naturskyddsföreningen

ARBETSGRUPP 2. VIRKESPRODUKTION, ÖVRIGA EKOSYSTEMTJÄNSTER OCH NATURENS GRÄNSER

Johan Bodegård, Ordf, Sft Överintendent, Naturhistoriska riksmuseet
Herman Sundqvist, Ordf, Skogschef, Sveaskog

Gunnar Lindén, LRF-skogsägarna
Marie Larsson-Stern, Skogforsk
Göran Örländer, Södra skog
Linda Berglund, WWF
Jenny Wik-Karlsson, Svenska samernas riksförbund
Ola Kårén, SCA skog
John Munthe, IVL
Fredrik Widemo, Svenska jägarförbundet
Anna Thorning, FSC
Åke Persson, SOF
Malin Sahlin, Naturskyddsföreningen

ARBETSGRUPP 3. FRÄMJANDE AV BIOBASERADE PRODUKTER OCH ENERGI, SMARTA TRANSPORTER, EN SKOGSINDUSTRI I VÄRLDSKLASS OCH ÖKADE EXPORT

Mårten Larsson, Ordf, Skogsdirektör, Skogsindustrierna
Laila Rogestedt, Ordf, Innovationsdirektör & chef för nya affärer, Södra

Pär Lärkeryd, Norraskogsägarna
Anders Pettersson, Innventia
Anna Furness, SMF-Skogsentreprenörerna
Magnus Thor, Skogforsk
Hannele Arvonen, Setra
Sten Nilsson, Forest Sector Insights AB

Tobias Olsson, Sveriges Arkitekter
Olle Olsson, Stockholm Environment Institute
Erik Dotzauer, Fortum
Daniel Badman, Billerudkorsnäs
Hans Andrén, Växjö kommunföretag
Jan Wintzell, Sveaskog
Maria Hollander, Paper province
Yngve Daoson, GS-facket

ARBETSGRUPP 4. INTERNATIONELLA SKOGSFRÅGOR

Lena Bruce, Ordf, Affärsutvecklare strategisk analys, Sveaskog
Lotta Samuelson, Ordf, Program Manager, Swedish Water House

Håkan Dahlfors, Business Sweden
Jerker Thunberg, Sida
Johan Lindman, Stora Enso
Jonas Rönnberg, Föreningen Skogen
Lennart Ackzell, LRF skog
Lina Palm, SCA
Maria Hedblom, Skogstekniska klustret
Marie Simonsson, Skogsägarföreningen Norrskog
Max Enander, Svenska kyrkan
Per Björkman, We Effect
Per Larsson, WWF

Delta i processen med att ta fram ett nationellt skogsprogram via bloggen: www.naringsbloggen.se/skogsprogrammet

Där delar tjänstemän i Regeringskansliet med sig av sitt arbete tillsammans med gästbloggare.

Twitter: [#skogsprog](https://twitter.com/skogsprog)

Läs mer: www.regeringen.se/skogsprogrammet

Kontakt: n.skogsprogrammet@regeringskansliet.se